

תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האז-מות המאוחדות".

בלמדו ידיו לקרב ובמחצו כוחות-הרשע והזדון המנסים להרוס קיומנו, גידולנו וחירותנו — ישא צבא ישראל בלבו את חזונו הגדול של נביאינו על הימים, בהם "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". הצבא הסדיר במדינת ישראל יהיה מורכב מחילות-יבשה, מחיל-ים ומחיל-אוויר, לרבות שירותים צבאיים מתאימים.

כל אלה אשר שירתו עד 1 ביוני בחטיבות ובענפים שונים והשתתפו בהגנת הישוב ובמלחמתו על חירות ישראל, וכן כל אלה אשר יגויסו עכשיו מחדש לפי פקודת ממשלת ישראל — יהיו את צבא-הגנה לישראל.

כל אחד מהחיילים והחיילות המשרתים בצבא חייב להישבע השבועה הבאה:

"הנני נשבע(ת) ומתחייב(ת) בהן צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים, לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעתו של צבא-הגנה לישראל, לציית לכל הפקודות וההוראות הניתנות על-ידי המפקדים המוסמכים, ולהקדיש כל כוחותי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת וחירות ישראל".

חסנו המוסרי והגופני של כל חייל ומפקד ונאמנותו במילוי תפקידו — יעשו את "צבא הגנה לישראל" מבטח-עוז לשלום האומה והמולדת.

י"ב בסיוון תש"ח — 19.6.1948

מההגנה במחתרת לצבא סדיר

מבירורים במועצת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, תל-אביב.

עוד לא עת לחוג, כי טרם ביצענו: גם לא הקמת המדינה היהודית, גם לא בטחון חיינו ומפעלנו, גם לא בטחון עתידו של העם היהודי. עוד הכל עומד בסכנה. עוד האויב עומד בשער, בשער ממש. עוד האויב מקיף את ירושלים,

עוד הוא עומד בשערי ת"א — ברמלה ולוד, — וליד מספר גדול של משקיני; עוד רבבות קלגסים של חמש מדינות-ערב על ציודם וזיונם השופע והיעיל ביותר — צרים עלינו. מלאכתנו לא נשלמה, ואין אנו חוגגים. בדברים אלה יש אולי לערבב השמחה של ימי הפוגה אלה, כשהונח לנו מהפצצות והרעשות, ומירושלים חלפה סכנת הרעב, והפגזות יומם ולילה פסקה. אולם דוקא בימי הפוגה אלה עלינו לראות הדברים כהויותם, והאמת היא אכזרית ואינה יודעת רחם. בימים אלה עלינו להיות דרוכים יותר מאשר בימי מלחמה, כי ימים אלה יתנו מה שיבוא לאחר גמר ההפוגה. מה שנחמץ בימים אלה תהיה אבידה לא חוזרת, וגודל האבידה מי יודע!

*

ישבתי אתמול עשר שעות רצופות עם מפקדים מכל החזיתות — מהנגב, מהדרום, מהרי ירושלים, מירושלים העיר, מעמק-אילון, מתל-אביב, מהשרון והשומרון, מעמק-יזרעאל, מעמק בית-שאן, מבקעת-הירדן, מחיפה, מהגליל המערבי, מהגליל המזרחי, התחתון והעליון. במשך כל שעות אלו שמענו סיפור אחד עקוב דמים ויסורים ורצוף מאמצים על-אנושיים. היה זה דו"ח מפורט על מצב הצבאות שלנו, על מספר ההרוגים, הפצועים והתשושים; על כשלונות, תקלות, ליקויים ועל כיבושים והישגים; על טיב האויב בכל חזית וחזית — על המצרים המצוידים ציוד כבד למכביר, על העיראקים והסורים, על העבר-ירדנים, שהם אולי החזקים, התקיפים, המאומנים והממושמצים ביותר בכל אלה. אחד המפקדים מירושלים, מומחה לתותחנות, העריך את מספר תותחי האויב שהתקיפו את ירושלים — בששים. והם המטירו ללא-הרף, ביום ובלילה, על העיר פגזים של 2, 6, 25, ובימים האחרונים — גם של 100 ליטרות כל אחד, והקליעה היתה מכוונת ומצוינת. התחמושת, בכל אופן בפעולות שעד עכשיו בסביבת ירושלים, היא כאילו ממקור לא-אכזב. וכן הדבר גם במקומות אחרים. וכל זה עלול להיכנס לפעולה כעבור 20 הימים או אפילו לפני זה. ואוי ואבוי לנו אם לא נהיה ערוכים ודרוכים ומצוידים ומוכנים לקרב — ולא לתאריך מסוים ביולי, אלא לכל רגע ורגע, כי אין אנו יודעים מתי יבוא הרגע. קיומנו, גורל הציונות, גורל מפעלנו, גורל הישוב, גורל תנועת פועלי

ארץ-ישראל, גורל החזון האנושי-סוציאליסטי שלנו תלוי עכשיו בראש-וראשונה בזרוע הצבאית שלנו, בכושר פעולתה, ביכלתה הלוחמת, בצידודה, בדריכותה, במשמעתה, בעצמת האש ובעצמת הרוח שלה. אני יודע שדברים אלה עלולים לפגוע בהכרה המוסרית שלנו ובכל חינוכנו ותפיסת-עולמנו היהודית, האנושית והסוציאליסטית, אך זאת היא האמת המרה, המרה כמוות. איני מתעלם מהעובדה, שאנו עומדים במערכה כפולה: לא רק צבאית, כי אם גם מדינית, — אבל כוחנו הצבאי הוא שיקבע במערכה מדינית זו. ואם אנו לא ניפנה דוקא בימי-ההפוגה המעטים ואולי לא-מעטים (איש אינו יודע זאת; אין זה תלוי בנו, ואולי גם לא בשליטים הערבים, שאינם אלא שכירים) ולא נעשה הכל להגברת כוחו החמרי, הפיסי והמוסרי של צבאנו, — את נפשנו אנו קובעים.

*

לא אחזור על פרשת ששת החדשים ואף לא של ארבעת השבועות האחרונים. הדברים ידועים. ומה שלא ידוע — אינו צריך עוד להיות ידוע. אתם יודעים מה פעלו צבאותינו המעטים, הצעירים, שקמו כמעט בן-לילה, תוך כדי סערת המלחמה. אולם בלי לקפח את זכויותיהם, גבורתם וכיבושיהם של צבאותינו, — ואני אהיה האחרון לעשות זאת, — אראה חובה לציין כאן, — ולא לשם כתיבת היסטוריה שעדיין לא הגיעה שעתה, אלא משום שלדבר זה יש ערך אקטואלי בשביל המחר — התפקיד הגדול, שמילאה ההתישבות שלנו במערכה הכבדה עד עכשיו ושודאי תוסיף למלא גם להבא.

ואני מתכוון לא לבני המשקים שהתגייסו לצבאות, דינם של מגויסים אלה כדין כל המגויסים, אלא לחברינו במדים ציביליים, כמוני וכרבים היושבים כאן, שנשארו עובדים ברפת, בשדה, בגן (במידה שאפשר היה), תחת הרעשות והפצצות; אלה ותיקי תנועתנו בני-החמישים, וביניהם גם בני-ששים, שבלי עמידתם-הם, לא רק בעבר אלא גם בעתיד, — אם תתחדש המערכה, — לא נעמוד.

לא היינו עומדים במערכה זו של בלתי-שווים, של אחד נגד ארבעים, לולא ההתישבות שלנו, וקודם-כל ההתישבות העובדת שלנו. לא אגזול מזמנכם

לסיפורים, אם־כי דוגמתם אינם מרובים בהיסטוריה העולמית, על דבר עמידה של משק זה ואחר ושל קבוצות שלמות של משקים בעמק־הירדן, בנגב, בדרום, בגליל וכו'. לא רק אהבת מתישבתו לאדמתו, ולא רק האהבה הנודעת מיוצר ליצירתו, שהיא נעלה מאהבת בעל־בית לנכסיו, אלא יותר מזה: החזון ההיסטורי הגדול, המניע אותנו במשך שבעים שנה מימי יסוד הישובים החקלאיים הראשונים ועד היום הזה, הוא שיצר את פלא עמידתנו. אילולא הטיפוס האנושי של מתישבתו, אילולא החזון המחיה אותם, שבו גילמו את חייהם, ושעליו הגנו הוא והיא ויוצאי חלציהם והנוער אשר אתם, — לא היה אולי עומד לנו כוחו של צבאנו ולא היינו אולי מחזיקים מעמד לא בנגב ולא בעמק־הירדן ולא בגליל העליון. ולבסוף, אלמלא הגבורה האפית של גוש־עציון, שאמנם נגמרה באופן כה טראגי, בהישמד כמעט כל אנשי כפר־עציון, מי יודע אם ירושלים היתה עומדת. אני מדגיש זאת לא כדי לתת ציונים, — לא הגיע הזמן לכך. נניח את מלאכת־הציונים לכותבי ההיסטוריה. אנו עומדים עדיין בתוך המערכה ואיני יודע אם אנו נמצאים בראשיתה או בשלבה האחרון. כל עצמו של דבר יש לו עדיין משמעות אקטואלית, וזו תלך ותגדל אם המערכה תתחדש, ואנו חייבים להניח שהיא עשויה להתחדש, אם כי נעשה כל מאמץ להביא לידי שלום של אמת, של כבוד. אולם הדבר, כאמור, אינו תלוי בנו ויתכן אפילו לא בשליטי הערבים, שהם רק מקל־חובלים בידים זרות.

*

בימי הפוגה אלה שני תפקידים לנו: הכשרת צבאותינו למערכה והכשרת ההתישבות לעמידה. לא היינו מלומדי־מלחמה (יתכן שזה קצת מטעה בהשׁ־תמשי בביטוי „לא היינו“ — בעבר בלבד). אפס לפני שבעים שנה לא היינו גם מלומדי התישבות... מאות ואלפי שנות חיינו בגולה לא הכשירונו להיות בוני ארץ ומדינה; זוהי מלאכה לא קלה, ונסיון שבעים השנה של פעולתנו בארץ מוכיח. הוטל עלינו לעשות התישבות — ועשינו. הוטל עלינו להתגונן — והקימונו כוח הגנה. היו לנו כשלונות ומפלות בהתישבות — וידענו ללמוד מהם ולתקנם, ועדיין עלינו ללמוד ולשכלל. היו לנו ליקויים ופגמות בהגנה, אבל אין לנו כל יסוד להתבייש במעשה פתח־תקוה, ראשון־לציון

והמושבות האחרות בימיהן הראשונים, לא בפעולות "השומר" ומגיני תל-חי ולא באלה שבאו אחריהם עד היום הזה. ולא מתוך זלזול במגינים אלה ובכוח ההגנה שיצרו, ארשה לעצמי לקבוע, כי אם לא נחרוג מהמסגרת שהיתה קיימת עד היום ולא נלמד מחדש מלאכה זו, הארורה מכל המלאכות שבעולם, — כי אין ארורה יותר ממלאכת המלחמה, ואין דבר בלתי אנושי, דסטרוקטיבי, מבזבז, מכלה, משחית בכל המובנים, ממלאכה זו — אם לא נלמד את מלאכת-המלחמה על בוריה, עד כמה שאפשר לפי התנאים והצרכים החדשים והנסיבות הנוכחיות, — לא תהיה לנו תקומה. שום החלטות של אר"ם, ושום הכרה מצד מדינות קטנות או גדולות, ותהיה זו הכרה דה-יורה של רוסיה או הכרה דה-פאקטו של אמריקה, לא יעמדו לנו אם זרוענו לא תעמוד לנו. ומלאכה זו עלינו ללמוד בזמן קצר, כי הזמן והאויב אינם פועלים לפי רצוננו אנו.

עדיין לא למדנו מלאכת המלחמה, לא חילינו ולא מפקדינו. אנו חייבים ללמוד תוך סערת המלחמה. וללמוד פירושו גם לשכוח דברים שנתישנו, להיגמל מהרגלים שלא יסכנו. לא כל מה שהיה טוב במסגרת ההגנה בימים שעברו — יצלח לנו גם עכשיו ולהבא. המצב הוא חדש, התנאים — חדשים, והמלחמה — אחרת. מה שהיה טוב בהגנת פתח-תקוה, סג'רה ותל-חי — לא יצלח עתה להגנת ירושלים ולהגנת הדרך אליה וכו' ולעמידה בנגב ולשחרור הגליל. אנו חייבים ללמוד תורה חדשה, תורה של צבא סדיר ומלחמה מודרנית, שלא נתנסינו בה עד היום.

בראשית מערכה זו היו מומחים צבאיים ידידים שאמרו, כי אנו פועלים לא לפי תורת המלחמה המקובלת. אנו שומרים על נקודות מבודדות ומפזרים את כוחנו, ודבר זה הוא בניגוד לכל תיאוריה ופרקטיקה צבאית. המציאות הוכיחה שהם כאילו צדקו במידה רבה. לאחר שהצלחנו במשך חמישה חדשים ומעלה להחזיק בכל נקודה — נאלצנו סוף סוף לסגת מכמה מקומות. נעזבו בית-הערבה, צפון ים-המלה, עטרות, נווה-יעקב, נהריים. יום או יומיים לפני הקמת המדינה נפל גוש-עציון. וביום האחרון שלפני ההפוגה כבש האויב הסורי נקודה בתוך שטח המדינה היהודית — משמר-הירדן. אף-על-פי-כן, כשאנו סוקרים לאחור, מונים האבידות ועושים חשבון כל המערכה —

הרי הסיכום אינו שלילי, ודרכנו בדרך כלל היתה נכונה. אמנם, שולם מחיר יקר מאין כמוהו. נפלו מאות מטובי הנוער בכל הארץ, בעיר ובכפר; יש הורים שכולים, והם נמצאים בכל השדרות, החוגים והמפלגות, והכאב גדול ואינו יודע שום הפליות — לא אידיאולוגיות, ולא פוליטיות, לא מפלגתיות; קרבנות אלה הם הדבר הקשה ביותר במערכה זו. אין לקרוא בשמות של יחידים ולציין ציונים מיוחדים, אך תרשו לי לעשות יוצא מן הכלל אחד. יתכן כי זה צורך יחיד — שלי — אך איני יכול שלא לעשות את הדבר. איני יודע אם חבר זה שאליו מופנים הדברים נמצא כאן; עיני חיפשו אותו אתמול והיום ולא מצאוהו. יודע אני שבדברים שאומר אין אף טיפה של תנחומים לא ב ש י כ ל ש נ י ב נ י מ, אך רוצה אני לומר לחברי היקר, ש ל מ ה ל ב י א, ידיד נעורי, מייסד אחד המשקים הגדולים שלנו, חוזה חזון ההתיישבות הקיבוצית כדרך לעם, — כולנו אתך באבלך הגדול בנפול בנך האחד בעמק והשני בנגב!

ולביא אינו יחיד. בכפר ובעיר, בקרב כל העדות וכל המעמדות שופלו הורים. ומי יתנה כאבה ואבלה של אם שכולה? אולם מעולם לא נפלו בנים ובנות בישראל על דבר יותר יקר — ובנפש יותר חפצה. אשרי יולדתם.

*

אין לנו כל יסוד להתחרט על כך שריתקנו כוחות להגן על כל נקודה ונקודה. יותר מששמרנו על הנקודות — שמרו הנקודות עלינו. חלקם של הישובים במלחמת המגן שלנו קשה להעריך. עמדת גוש-עציון, התגוננות יחיעם וטירת-צבי, גשר והדגניות, עזרת המשקים ממערב ירושלים — קרית-ענבים, מעלה-החמישה ועוד, מבחנם של משקי הנגב (ועדיין לא מניתי כל המשקים שראויים להיזכר) — לא הכזיבו.

גדול החוב שהישוב חייב למשקים אלה — ותפקידם טרם נסתיים. ובימי הפוגה אלה עלינו להחיש ביצורם של המשקים — קודם כל בכוח אדם ובנשק. ביצורי אבן תועלתם מפקפקת. מבצרים לא עמדו במבחן כשהורעשו בתות-חיים. אבל אין כחומה חיה של אנשים, כשהם מצוידים בחומר וברוח. מדינת-ישראל תתבסס על הכוח החי של אנשיה — בכוח זה תלוי גם בנינה

וגם בטחונה. ואני רוצה לומר לחברי המשקים היושבים באולם זה ולרבים אחרים שאינם נמצאים כאן, שבגלל המחיצות הטפלות והאומללות הקיימות בינינו, בתוך תנועת-הפועלים בארץ, וביחוד בהסדרות, אין אנו יכולים להיפגש גם עתה יחד, כחברים לסבל, למלחמה, לחזון ולנצחון. לכל החברים במשקים — בקיבוץ המאוחד, בקיבוץ הארצי, בחבר הקבוצות, במושבים, ב"הפועל המזרחי", ב"העובד הציוני" וב"אגודת ישראל" — אני מפנה את דברי: נפגשתי בחדשים אלה, לעתים תכופות, עם משלחות מכל המשקים והגופים ההתישבותיים האלה. באו בתביעות, לרוב צודקות, ולא תמיד ניתן למלא אותן, שמעתי תגובותיהם, ראיתי התרעומת שבעיניהם, הרגשתי הצער והחשש שבלבם. נדמה היה להם כאילו מתעלמים מצרכיהם ואין שולחים להם נשק ואנשים במידה מספקת. לא יכולתי להסביר להם בכל מקרה מצב הענינים. ונדמה לי שלמרות הצער והאכזבה — הבינו שלא מתוך הזנחה וחוסר הערכה לא נתמלאו כל דרישותיהם. בינתיים נשתנו הדברים כאשר צפינו — וכל משק יקבל תגבורת באנשים ובנשק, זוהי התכונה הראשונה של ימי הפוגה אלה. נהפוך כל משק למבצר חי — והצפוי לנו בשבועות הקרובים יפגשו אנשי המשקים ביתר כוח, גם כוח אדם וגם כוח אש. גם המשקים שאינם קיימים ושיש להקים אותם במהירות ובכמות הגדולה ביותר — גם הם יחזקו ויבוצרו בשנים אלה.

וארשה לעצמי לומר מלה קשה, ואני אומר אותה בדחילו ורחימו, ולא כתוכחה לעבר. לא אקח על עצמי לדון את חברי המשקים שנעזבו. אני יודע מה עבר עליהם. יודע אני מה עבר על משק פלוני בעמק-הירדן ועל משק אלמוני בנגב לפני שהחברים עזבו אותו. דברי אינם אלא הוראה לעתיד: אם אמנם נמלא את חובתנו כלפי המשקים בכלים ובאנשים — ואני מקווה שנמלא אותה במידת יכלתנו, והיכולת גם עתה צולעת ומפגרת אחרי הצורך, אם כי היא גדלה ותלך ותגדל, — אז יקבע גם הכלל (ושוב, אני אומר זאת בדחילו ורחימו, כי אני יודע מה קשים ואכזורים הדברים שאומר), כי כל משק הנמצא במצור חייב לדעת שבלי פקודה מגבוה כל יעוזב שום איש חי את משקו! תביעה כזו מחייבת לא רק את הנתבעים אלא גם את התובעים, ורק אם התובע ממלא את כל חובתו — יכול הוא לדרוש

מהנתבעים למלא חובתם הם. והתובעים יעשו כל מה שביכלתם למען יוכלו לתבוע את הדבר.

יש משקים במספר לא קטן, שאינם יותר בבחינת משק: הפרות הוצאו או נהרגו, הלולים נחרבו, השדה אינו מעובד, ואין אפשרות של השקאה, והמקום אינו אלא מחנה, ואנשיו אינם אלא חיילים למעשה. וחברים אלה שואלים בצדק: מה טעם ומה בצע לעמוד במקום שאין בו עבודה ויצירה? והתשובה היא: יש טעם, וטעם רב. יש שקיום נקודה אחת מגן על חזית שלמה. עמדה קטנה, מחוסרת ערך כביכול, ממלאה לפעמים תפקיד מכריע במערכה גדולה. אנשי ירושלים חייבים תודה לא רק לאלה שהביאו להם אוכל בלילה, תחת מטר כדורים ופגזים, מסביבת לטרון, ולא רק לצבאות "נחשון" ולפלמ"ח שפתחו בראשונה הדרך לירושלים, ולא רק לחטיבה השביעית שכבשה דרך חדשה לירושלים — אלא בראש וראשונה למגיני גוש-עציון. גיבורי הגוש הזה, אלה שנפלו חלל ואלה שנפלו בשבי, הגנו על ירושלים לא פחות מהיחידות שישבו חדשים רבים בחפירות בתוך ירושלים גופה. ועזיבת נקודה אסטרטגית אחת עלולה להכשיל חזית שלמה. ולמשקים שלנו עוד נתפנו עלילות בימים הבאים.

*

מלים אחדות על הצבא בכלל. עצם קיומו של צבא עלול להיות דבר לא דימוקרטי, לא אנושי, לא ציוני ולא סוציאליסטי, כי צבא קיים לשם הרג והרס. אך אין מפלט, צוררינו רוצים להשמיד אותנו, ורק בכוח צבא נשבור רצון האויב ויכלתו להזיק לנו. וצבא צריך להיות מותאם לתפקידו. לא כל בעיות הצבא הן ענין לבירור פומבי. גם זה הוא אחד הדברים הרעים של צבא. שעניניו ברובם אינם ניתנים אלא לבירור סגור, של יחידים ובודדים, על כל הרע הכרוך בזה. אבל זה הכרח שלא יגונה; ולכן אל תחכו לכך שאפנס כאן בבירור כל הבעיות של הקמת צבאנו והכשרתו למערכות הצפויות לו אולי בקרוב. אגע רק באחדות מהן, הנתונות לבירור פומבי, ציבורי. כי צבא נשען לא רק על כמויות, על ציוד, על נשק, על אימון. אמנם, בלי אלה אין צבא, אך אלה בלבד אינם מספיקים. הנשק העיקרי של הצבא הוא כוחו המוסרי. ואם יכולנו לעמוד — ואכן יכולנו! — בחדשים

האחרונים, בפני צבאות שעלו עלינו לא רק במספרם אלא גם באימונם, בנסיונם, בנשקם ובפיקודם — כי עומדים בראשם מפקדים בריטיים בעלי נסיון רב במלחמות אירופיות, — הרי זה בעיקר בגלל יתרון אחד שהיה לנו — היתרון המוסרי. והצד הזה הוא ענין לבירור ציבורי ותלוי במאמץ ציבורי.

הייתי כ־15 שנה בהנהלת הסוכנות ובכל השנים הללו לא קיבלתי על עצמי שום תיק. היו לי נימוקים לכך, שאינם ענין לבירורים העומדים לפנינו כאן בשעה זו. בפעם הראשונה קיבלתי על עצמי תיק אחרי הקונגרס הציוני האחרון. נמסר לי תיק המלחמה, או כפי שקראנו לו תיק הבטחון. ותיק זה, אני הלמתי אותו והוא הלם אותי פחות מאחרים. אולם קיבלתי על עצמי הדין, כי עוד זמן רב לפני הקונגרס היה נראה לי שאנו עומדים אולי בקרוב לפני התנגשות צבאית לא עם ערבי ארץ־ישראל בלבד, אלא עם כל מדינות ערב, ועלינו להתכונן. קיבלתי תיק זה לא משום שהנני גנרל ואני בקי במדע הצבאי, אלא משום שבענין צבא, כמו בכל ענין מעשי אחר, קובעים לא המומחים הבקיאים בטכניקה, אם כי עצתם והדרכתם היא חיונית, אלא פקוחי־עין ובעלי שכל ישר. וסגולות אלה יש — פחות או יותר — לכל איש נורמלי.

התחלתי את „הקריאה” החדשה שלי בלימוד עניני הגנתנו, שנמשך כמה חדשים. אם כי לא הייתי זר למלאכה זו כל ימי חי בארץ, אף־על־פי־כן נדרשו ממני מספר חדשים עד שעמדתי על המצב האמיתי של עניני ההגנה. לא אומר עכשיו מה היו המסקנות שהגעתי אליהן אחרי בדיקה זו. אין זה שייך לענין ועוד לא הגיע הזמן לפרסם הכל. כאן אומר רק זאת. נתברר לי מה שידעתי גם קודם בדרך כלל, אך הפעם נודע לי באופן מפורט וקונקרטי יותר, כי יש לנו על מי להישען. לא שאנו עשירים בציווד — ויש לסמוך על התותחים והאווירונים ואניות המלחמה; כל אלה התקיימו רק בדמיון. גם לא היינו מאומנים ומומחים מבחינה צבאית וטכנית — גם בשטח זה היה הפרוץ מרובה על העומד. אולם יש לנו העיקר: האדם. האדם שלנו אינו נופל באפשרויות הגנוזות בתוכו, ובכלל זה האפשרויות הלוחמות, מכל אדם אחר. לא רק בארצות השכנות, אלא אפילו בארצות המתקונות והמפותחות.

ביותר. ידעתי שגם אנשינו אינם מלאכים, אלא בני בשר ודם עם כל החולשות והליקוים הטבועים בבני בשר ודם, וליקויים אלה משתקפים גם במערכת ההגנה, אבל הללו אינם מרובים מהליקויים המצויים בכל מקום ומקום. בכל אומה ולשון. אולם הדבר העיקרי שנתברר לי היה זה: שהארגון, האימון והמשטר הקיימים ב"הגנה" לא יספנו עוד. כי אנו נעמוד בעתיד, לא בפני כנופיות מאומנות פחות או יותר, כשם שהיה הדבר בשנים הקודמות, אלא יתכן מאד מאד שיהיה לנו דבר עם צבאות סדירים, וזה מחייב לא רק ציוד ממין אחר לגמרי, ציוד שלא היה ולא יכול היה להיות בידי ההגנה, אלא זה מחייב גם ארגון ואימון ומשטר חדש — ארגון, אימון ומשטר צבאי, לא פחות ולא יותר.

*

לא מעט מחברי ההגנה שימשו בצבא. אחדים — בגדודים העבריים בימי מלחמת העולם הראשונה, כגון אליהו גולומב, דוב הוז וחברים אחרים החיים עוד אתנו, ורבים ביחידות היהודיות בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה, וביחוד בבריגאדה. היו אחדים שהיו מתנדבים בצבא זר במלחמת העולם הראשונה וגם בשניה. כמה מהם הצטיינו בקרבות ורכשו להם ידיעות לא מעטות, גם עיוניות וגם נסיוניות. אחדים מחיילים אלה תפסו מקומות חשובים בהגנה, אולם בדרך כלל חברי ההגנה לא היה להם נסיון צבאי וההגנה היתה רחוקה ממשטר צבאי, והרוב המכריע של חבריה לא קיבל אימון צבאי מספיק, והחיילים המנוסים ממלחמת העולם השנייה או שנשארו ברובם מטעמים שונים מחוץ לשורות ההגנה או שלא מילאו בתוכן תפקידים יעילים, והיה קיים מעין ניגוד בין ותיקי ההגנה ובין חניכי הצבא. אולם המצב שהועמדנו לפניו חייב אותנו להקים כוח צבאי שבאימונו, ארגונו, ציודו ומשטרו יוכל לעמוד בפני כוחות-צבא סדירים של מדינות ערב.

לא קל היה להקים את הדבר. יש מסורת, ומסורת מפוארת שאין להתבייש בה, מסורת של ארגון ההגנה. ארגון זה, לא ממשלה הקימה אותו ועל כן לא היה כפוף לה. היה זה חיל-מתנדבים שקם מכוח עצמו וניהל עצמו ופעל במחתרת. בין התמונות התלויות כאן לפנינו יש אחת של אליהו גולומב,

שהיה מראשי האדריכלים של כוח ההגנה הזה. בענייני יום היתה ההגנה למעשה עומדת ברשות עצמה, להלכה היתה ההגנה כפופה למוסדות הלאומיים, אולם בתנאי-מחתרת היתה כפיפות זו קיימת רק בשאלות עקרוניות. ואליהו לא היה כפוף למעשה לשום רשות שהיא. הוא קיבל הוראות ממצפנו ומאחריותו הציונית ולפיהן פעל. באחריות עצמית זו היה צפון כוח מוסרי גדול, כוח חיובי, יוצר, חלוצי. אלמלא היתה קיימת הגנה מתנדבת זו ברוחה החלוצי וביזמתה החפשית, לא היינו עומדים בחמשת החדשים וחצי שלפני הקמת המדינה. ומי יודע אם היה נשאר זכר מהישוב היהודי בארץ. אולם עם הקמת המדינה לא השתרר השלום, אלא להיפך — החלה פלישת צבאות ערב. והדבר הזה היה צפוי, ולקראת מבחן זה היינו צריכים לכוון תכונתנו הצבאית. ושינוי זה חייב גם סתירה וגם בנין: סתירת המסגרת שנתישנה ובנין מסגרת חדשה. וסתירת הישן היתה אולי קשה מבנין החדש. לא הכל היה מן הצורך לסתור. להיפך, ההגנה הורישה לנו ערכים יקרים שבלי שמירתם וטיפוחם והגברתם לא יהיה ערך רב לחדש, והם: ערכי ההתנדבות, החלוציות, החברות הנאמנה, החזון הציוני, טוהר הנשק שעליהם היתה בנויה ההגנה. אבל לאלה היה מן הצורך להוסיף אימון צבאי, משטר צבאי, משמעת צבאית — וכפיפות מוחלטת לשלטון הציבילי העליון של המדינה.

ודבר זה לא היה קל. ארגון ההגנה שקם מתוך התנדבות חפשית ומתוך אחריות פנימית אישית וחרדה לגורל בטחון הישוב — לא קל ולא פשוט היה לשים עליו עול השלטון הציבילי. להלכה היתה מרות ההסדרות הציונית מוטלת כל הזמן על ההגנה, אבל מרות זו היתה למעשה במידה רבה פיקטיבית. עם הפיכת ההגנה לצבא — אסור היה להסתפק במרות פיקטיבית של המדינה. צבא שאינו כפוף באופן מוחלט לשלטון הדימוקרטי של העם — הרי בסופו של דבר שהוא משתלט על העם ומוליד אגרכיה צבאית. ולא קל היה המעבר מחיל הגנה במחתרת התלוי למעשה בעצמו — לצבא סדיר הכפוף לשלטון המדינה. וגם עכשיו עוד לא התגברנו על כל הקשיים.

*

בראש וראשונה אגע בשאלה עדינה ודקה שהרבה חוששים לנגוע בה, כי

סביב לה נוצרה אווירה מכבידה מאוד. אולם לא ארתע מכך, כשם שלא נרתעתי מענינים מרים ומסוכנים אחרים, ואיחד הדיבור על ענין הפלמ"ח. לפני התחלת המלחמה היה הפלמ"ח הפורמציה המגויסת היחידה בתוך ההגנה. במסגרת ההגנה היו עוד אלפי חברים ותיקים ומסורים שעמדו בכל שעה ובכל רגע לפקודת ההגנה, אבל כל אלה גויסו רק כשהיו נדרשים לפעולה. כל אחד מהם היה עסוק יום יום בעבודתו, במשק, בבית-החרושת, במשרד או באיזה מקום אחר, ולא היו מגויסים בקביעות. הפלמ"ח היווה כוח לא-גדול, בסך-הכל כ-2³ אלפים, אולם הוא נבדל מכל היחידות האחרות ב"הגנה" בשני אלה: (א) היה מגויס בקביעות, (ב) מחצית זמנו היתה נתונה לאימונים (המחצית השניה — לעבודה), ולכן היה הכוח המאומן ביותר בהגנה, והתקרב יותר לטיפוס של גדוד צבאי סדיר.

ככוח בלתי-ליגאלי לא יכול היה לקבל אימון צבאי מלא ומעולה, אולם בכמה דברים לא נפל מהיחידות הצבאיות הטובות ביותר. כוח זה יחד עם אנשי החטיבה היהודית הלוחמת במלחמת העולם השניה היוו חוט השדרה של כוח המגן שלנו עד עכשיו.

לפני כמה זמן חגג הפלמ"ח את יום שבע השנים לקיומו. ואני רוצה בהזדמנות זו למלא חובה שלא נתמלאה אז, כשבציבוריות ובעתונות סיפרו על הפרשה הגדולה והמפוארת של הפלמ"ח. אני רוצה לציין זכותו המיוחדת של הקיבוץ המאוחד בהקמת כוח זה. אלמלא הקיבוץ המאוחד, ואלמלא העזרה המתמידה — הכספית, הארגונית והמשקית שהוא הגיש, לא היה הפלמ"ח מגיע למה שהגיע. ויזכר חברנו אליהו גולומב שהוא היה יוזמו של הפלמ"ח, מקימו ובונה והרוח החיה בו זמן רב. הפלמ"ח הגיע לגדולות, ולא מבחינת היקפו הכמותי, אלא מבחינת כוחו המוסרי. בטיפוחו של הפלמ"ח יש לקיבוץ המאוחד חלק רב. כל שאר הגופים ההתישבותיים חטאו הרבה בימים ההם כלפי הפלמ"ח. גם הקיבוץ הארצי, גם חבר הקבוצות, גם תנועת המושבים לא נתנו העזרה הדרושה, לא גילו אותה, הבנה ולא מסרו את משקיהם לבסיסים. אילו היו גם הקיבוץ הארצי וחבר הקבוצות ותנועת המושבים נותנים את מלוא תמיכתם לפלמ"ח במשך כל שבע השנים הללו, כשם שנתן הקיבוץ המאוחד, היה הפלמ"ח גדול פי כמה. אבל גם בממדיו

המצומצמים פעל הפלמ"ח גדולות — גם בתקופת מלחמת העולם השנייה, גם ב"ימי המאבק", וגם בהתגוננותו הפעם. וזכות גדולה היא לאלהיו ולמזכירות הקיבוץ המאוחד על שעשו מה שעשו. וחבל מאוד שלכל זה יש להוסיף „אבל" אחד.

בדומה לדברים אחרים בתנועתנו — קרה גם כאן אסון. במקום יומה ועזרה ליצירת כוח שיהא צמוד למטרתו ויהווה כוח מגויס חלוצי העומד לרשות הכלל, נעשה נסיון — והוא נמשך עד היום הזה — להקים כוח פרטי, סיעתי. עד לפני זמן קצר היו חברי השומר-הצעיר נוהגים לומר על הפלמ"ח: „הצבא הפרטי של החבר פלוני" (איני רוצה לנקוב בשמו). וכשם שנעשה בשעתו נסיון של חברי סיעה ב' — והם אז חברי מפלגת פועלי א"י, שנשלחו מטעם המפלגה לעבוד בנוער העובד, להפוך את הנוער העובד לאיפרכיה שלהם, כך נעשה הנסיון — באותה מסירות ועקשנות — לעשות את הפלמ"ח מונופולין של מפלגה אחת, מין חטיבה צבאית של המפלגה, ובימים ההם עוד לא היתה זו אפילו מפלגה, אלא סיעה במפלגה. נסיון זה פגע הרבה ביעילותו של הכוח הזה.

עם הכרזת המלחמה עלינו נשתנו פני הדברים: הפלמ"ח לא היה עוד הכוח המגויס היחיד. חל שינוי גם בפלמ"ח גופא. לפני המלחמה היה הפלמ"ח מתאמן מחצית החודש, ועובד במחצית השנייה. עם פרוץ המלחמה נפסקה העבודה המשקית של אנשי הפלמ"ח והמגויסים, ודינם היה ככל המגויסים האחרים: כל זמנם היה נתון לצבא. אבל גויסו לא רק חברי פלמ"ח — אלא כל הנוער, מקודם באלפים ואחר כך ברבבות; ולפלמ"ח גופא נתגייסו אלפים חדשים שלא קיבלו כל הכשרה משקית אלא צבאית בלבד. עכשיו יש לנו כמה חטיבות מגויסות, שכל זמנן וחיהן קודש לדבר אחד — לאימונים ולמלחמה. ועל-ידי-כך בטל כל ההבדל שהיה קיים מקודם בין יחידות פלמ"ח ובין יחידות אחרות של ההגנה. עם הקמת צבא הגנה לישראל נעשו כולם כפופים למטה הצבא ולממשלה הזמנית. חטיבת פלמ"ח — עם כל עברה המפואר — נעשתה לאחת החטיבות בצבא, ולפי הדין היה מעמדה צריך להיות שווה למעמדן של שאר החטיבות. אולם הסיעה (בינתיים נהפכה הסיעה למפלגה, אחרי האיחוד עם השומר-

הצעיר) לא הסתלקה מנסיבותיה להטלת מרותה המפלגתית בפלמ"ח, ולהעמיד מיד חלק מהצבא בתנאים מיוחדים — תנאי מונופולין מפלגתיים. הוקם מנגנון מיוחד שקראו לו מטה ארצי, בלי ידיעת הצבא ובלי אישור הממשלה (ולפני הממשלה — בלי אישור הסוכנות). מבחינה רעיונית נאמר, שהפלמ"ח הוא צבא מעמד הפועלים, למעשה התכוונו להפוך אותו לצבא של מפלגה.

*

כל ימי הייתי חבר המפלגה וההסתדרות ואשאר כל ימי — כך אני מאמין — חבר המפלגה וההסתדרות, ואני מוכן להילחם על עניני המפלגה וההסתדרות. אולם יש גוף אחד ביישוב שבתוכו לא אשלים עם כל מחיצה והבחנה מפלגתית או הסתדרותית בין יהודי ליהודי — זהו הצבא. כאן אני יכול לפעול כיהודי, ואך ורק כיהודי. בצבא איני מוכן להכיר לא בהסתדרות ולא במפלגה, ואין זה ענין של עמדותי אני. צבא הוא לא לנוי — אלא לבטחון ולהתגוננות. אנו נתקפים לא כחברי הסתדרות או כחברי מפלגה, אלא כיהודים. הבטחון לא יפון אם לא נגייס כל כוחות העם. לא נעמוד בלי מאמץ כללי. כולם נתבעים להתגייס. מכל מגויס נדרש המכסימום. לכל מגויס עלינו לתת האימון המשוכלל ביותר. כל הישוב נתבע לעמוד מאחרי המגויסים, כל הפליה ומחיצה בצבא תערער המאמץ הכללי ותחבל ביעילותו של הצבא. משקיבלתי על עצמי תיק הבטחון ומשהתחלתי לטפל בעניני הבטחון — ידעתי רק דבר אחד: בטחון הישוב, ובתחומי עבודת הבטחון איני מסוגל ואיני מוכן להבחין בין מפלגות והסתדרויות. אני עובד עם חברים ממפלגות שונות ואיני מרגיש בכל מחיצה — ואני מקווה שגם הם אינם מרגישים בשום מחיצה; גם אויבינו אינם מכירים בשום מחיצות בתוכם, ואינם מבחינים בין יהודי ליהודי. עלינו לדאוג לדבר אחד, יחיד ומיוחד: להגן על הישוב, על המפעל הציוני, על עתיד האומה.

עם השינוי הזה שחל עם גיוסם של רבבות אנשים והפיכת חיל מתנדבים הפועל במחתרת לחיל מגויס מתוך חובה — בין שהאנשים רוצים ובין שאינם רוצים בכך; ועם הקמת המדינה וצבא הגנה לישראל המחייבים כל מגויס לקבל אימון וללכת לכל מערכה, לכל אשר ישלח — מן ההכרח שיחולו שינויים רבים בכוח המגן שלנו, ואמנם, חלו הרבה שינויים. בתוך

מלאכה חדשה זו, הקשה והאיזומה, של הקמת הצבא היהודי ובניית הבטחון היהודי, לא נתקלתי בשום אינטרסים מפלגתיים, סיעתיים ומעמדיים. הנוער שלנו נענה. היהדות העולמית נענתה. הישוב נענה. והמעבר מהגנה במחתרת לצבא סדיר הכפוף לממשלה נעשה בלי קשיים יתירים. המפקדים שהיו רגילים לפעול על אחריות עצמם קיבלו על עצמם הדין באהבה. אולם בפינה אחת חשובה — נתגלה קושי: הסיעה שראתה מקודם בפלמ"ח צבאה הפרטי — ניסתה בכל האמצעים לשמור על המונופולין שלה, ובניגוד לצרכי הבטחון והמדינה נעשו מאמצים עקשניים להטביע חלק של הצבא בחותם מפלגתי. אילו לא היה הדבר פוגע במאמץ המלחמתי של הישוב לא הייתי נכנס בשעה זו בריב קשה. המעטות התקלות בחיינו? הרי אנו משלימים עם חרפת הפילוג בתנועת פועלי א"י ללא כל הצדקה מוסרית או פוליטית. אבל השתלטות מונופוליסטית של אחת הסיעות על חלק מהצבא פוגעת קשה במאמץ המלחמה, ואיני מסוגל בתקופה זו לראות שום דבר אחר מחוץ למאמץ המלחמה. איש לא יחשוד בי שאני אדיש למדינה היהודית, אבל עכשיו איני מתעניין אף במדינה היהודית, כי בלי בטחון לא תהיה מדינה, לא יהיה ישוב ולא יהיה עם ישראל.

שלטון סיעתי בחלק מהצבא חותר תחת יעילות הצבא, והנסיון להפוך הפלמ"ח לנחלת מפלגה פוגע בפלמ"ח — באחד הכוחות המעולים ביותר של צבאנו. הצבא הוקם — ואחרת לא יתכן — על יסוד של שוויון פנימי. גם במדינה ובחברה שיש בה הבדלים מעמדיים, הבדלים ברווחים, במשכורות, בתנאי החיים — שולט בצבא עקרון השוויון. כל חייל מקבל אותם המדים, אותו אוכל, אותה משכורת, אותה עבודה, בין שהחייל הוא בן עשירים ובין שהוא עני שבועניים. ואין זה נעשה מתוך אהבת שוויון, אלא מתוך הכרח הנובע מטבע הדבר שנקרא צבא.

חייל חייב לציית ולתת כל מה שיש לו, ובלא הרהור וויכוח, גם כשפוקדים עליו ליהרג. הצבא בנוי על משמעת שאינה יודעת גבולות. כשנוטלים זאת מהצבא, הרי הוא נעשה אספסוף מסוכן ללא כוח עמידה. תנאים חמורים אלה אפשר להשליטם בצבא רק אם יש בו חברות ושוויון, ורק אם כל חלקיו כפופים לרשות האחת שהיא האחראית על מאמץ המלחמה ועל

הבטחון. לא יתכן צבא שרובו כפוף לשלטון הכללי של העם, וחלקו כפוף לאיזה שלטון אחר, גלוי או נסתר.

*

כשהוקמה מנהלת-העם (שנועדה להיות ממשלה זמנית עם הקמת המדינה) עברו עניגי הבטחון מהסוכנות למנהלת העם, והוצע לי להחזיק בתיק הבטחון. מלומד נסיון מר, הודעתי כי אקבל את התיק הזה רק אם יקוימו שלושה תנאים:

(א) הצבא כולו הוא צבא ישראל ורק של ישראל. כל חלקי הצבא וכל חטיבותיו יש להם רק בעלות אחת, והם ניתנים למרות אחת — מרות ישראל. הוא הקובע מה לעשות ואיך לעשות, איך להקים את החלקים ואת החטיבות, איך לתאם אותם ומה היחסים ביניהם.

(ב) שוויון גמור בין כל החלקים, בין כל הגדודים ובין כל החטיבות בתוך הצבא. כאן מסיבה של תנועת הפועלים, ואין צורך להסביר ששוויון אינו יכול להיות פסי, אינו יכול להיות גם שוויון ביכולת. גם במשטר קומוניסטי שיקום לעתיד לבוא עוד יהיו הבדלים בין אנשים בכשרונותיהם. אלה הם מהדברים שהם מכבשוננו של עולם. אבל יש הכרח שיהיה שוויון בדברים התלויים בחברה ובמדינה, וששוויון זה יהיה גמור ומוחלט. גם בצבא יש חייל שהוא אמיץ ומוכשר יותר ויש שהוא אמיץ ומוכשר פחות, אך כולם מוצגים באותם התנאים, מקבלים אותו האמון ואותו הצידוד ועומדים לרשות אותו פיקוד. כולם משרתים את המטרה האחת — הנצחון.

(ג) בצבא פועל כל אחד לפי סמכות מוגבלת ומותחמת, ואין איש או חלק רשאי לקחת לעצמו סמכות כרצונו. גם בזה מתבטאים ההבדלים בין חייל צבא לבין חיי-ציבור. בציבור דימוקרטי אין אדם צריך להיבחר כדי שיהיה בעל השפעה. איש לא בחר באינשטיין שיקבע חוקים מדעיים חדשים, אבל הוא זכה לתפיסה מעמיקה בראיית הטבע כאשר לא זכה לה איש מימי גיוטון ואילך. והוא הקנה לדורנו ראייה חדשה של הטבע. מחנכי האנושות ומוריה אינם מוסמכים על ידי רשות. הסגולות המכשירות אותם לתפקיד נעלה זה הן מתנת הבורא. אולם אין איש עושה עצמו מפקד בצבא. רק הרשות הממלכתית יכולה למנות אנשים למשרה זו, והרשות מגדירה בדיוק הסמכות של

כל מפקד ומפקד. בצבא מעניקים למפקד סמכויות עצומות: כל מי שכפוף לו חייב להישמע לו ללא ערעור והרהור, הוא רשאי אפילו לשלוח אנשים למות, — בלי זה אין צבא. אבל כל זה מקבל המפקד ממקור הסמכות הממלכתית, ורק בתוך התחומים שהם מוגדרים על-ידי רשות העם, ולא בחדרי-חדרים של סיעה, מפלגה או גוש.

שבעים שנה לא נהגו אצלנו כך. המגינים עשו את עצמם למגינים. איש לא הכתיר את אליהו גולומב בתורת מפקד — הוא היה ראש ההגנה בחסד עליון וחבריו הכירו בו. נזהג זה אין להמשיך בו יותר, — עכשיו צריך אדם לקבל סמכות כדי שיוכל לפקד.

*

ברור, שבלי שלושת תנאים אלה לא יקום צבא ולא יעמוד במערכה; כי אנו עומדים עכשיו בפני צבאות סדירים ולא בפני כנופיות. ועל התקנת שלושת העקרונות האלה רעשו הסופים, והתנהלה מערכה של שיסויים והשמצה מעל דפי העתונות ובלחישות סתר. ויאמר כאן: מערכה גלויה בעתונות ובציבור אינה מהדברים הגרועים ביותר. הרע שבדבר, שמתנהלת גם מלחמת לחישה מכוונת המביישת את תנועתנו. מנסים להרעיל חלק מהנוער העומד במערכה, שאינו יודע ואינו יכול לדעת נכונה את הענינים, והדברים הגיעו לכך שמפיצים שמועות כי רוצים להרעיב את הפלמ"ח, לקפחו בהלבשה ובציוד, ועוד כל מיני דיבות שפלות כאלו.

משונה הדבר: אני יושב עם מפקדים מכל היחידות, בתוכן גם של הפלמ"ח, ויש הבנה הדדית גם בנוגע למיבצעים שצריך לעשות וגם בדבר תיקונים ושינויים בחטיבות ובמבנה הצבא ובסידורי הספקה וכו'. אין חילוקי-דעות ביני ובין המפקדים, כולל גם מפקדי הפלמ"ח. אך כל זה בחדרי-חדרים של המטה. אחר הוא המצב בחוץ: שם שומעים לחישות על קיפוחים, התנגשויות ומעשים נוראים.

לפני שלושה חדשים החילותי בהקמת חיל-ים. היה נדמה לי שצורך זה מובן לכולם ואין עליו ערעור. אולם כשהתחלתי בגיוס כוחות — נתקלתי מיד באובסטרקציה מאורגנת: מי שהוא חשש שחיל-הים יפגע במונופולין של הסיעה השלטת בפלמ"ח. סוף סוף התגברתי על הפרעות אלה — ואלה

שלא רצו מקודם לשמוע על חיל-הים מסתערים עכשיו על הכוח הצעיר הזה. מן ההכרח שיבינו חברים אלה — שלא ישאר שלטון סיעתי על חלקי צבא. כל היחידות וכל החיילות יהיו חלקים בלתי נפרדים ושוויוניות וחובות בצבא הגנה לישראל, והצבא יהיה כפוף כולו ובשלמותו למרות אחת, ואחת בלבד, למרות המדינה, ויקבל הוראות ופקודות מהממשלה ומהמפקדים המוסמכים.

ויש גם להפסיק השיסויים והלחישות. אמנם אין אלה פוגעים בצמרת — כי הצמרת יודעת האמת, ואין די אתה כל חילוקי דעות. אולם הנערים הצעירים, העושים בעצמם המלאכה הקשה והמסוכנת, הנמצאים במקומות מרוחקים ובתנאים קשים ומכבידים — לחישה ארסית זו מרעילה אותם ומכבידה מלאכתם שאינה קלה בלאו הכי. ראויים הם שלא יתעללו בהם!

*

נשאלתי בכתב: האם אין לנו צורך בכוחות-מחץ שיקבלו אימון מיוחד? — ודאי דרושים לנו חיילות בעלי כושר מיוחד, ואנו מאלגנים עכשיו יחידות מיוחדות, שאין אני יכול ואין אני צריך לספר עליהן פה. כשיכנסו לפעולה ידעו כולם, ויחידות אלו — אני מקווה — יגדלו וישתכללו, אולם אלו מתארגנות ומתאמנות לפי צרכי מלחמה, מתוך תכנון כללי, ולא לפי צרכים מפלגתיים וסיעתיים ולא לפי אידיאולוגיות מיוחדות. יש הבדלים טכניים ומקצועיים בין יחידות-צבא שונות, אבל לא יתכנו הבדלים אידיאולוגיים ופוליטיים. אם אידיאולוגיה מסוימת טובה לאחת החטיבות — היא טובה לצבא כולו.

*

איני בקי עכשיו במצב העניינים בהסתדרות ואיני מוסמך לחוות דעה אם פעולות ההסתדרות בשעה זו מותאמות לצרכי המלחמה. אולם עלי להדגיש, שלא רק יעילות הצבא וצידודו, אלא גם יעילות המשק היהודי והעבודה היהודית בחקלאות ובחרושת היא מהגורמים שיכריעו במערכה זו. ההסתדרות חייבת עכשיו לא רק לשמור על רמת-החיים של הפועל היהודי, לא רק לדאוג שלא תפול עליו כל המעמסה הכלכלית של המלחמה ושהיא תחולק שווה בשווה עם כל השדרות, — אלא חייבת גם לדאוג (ואיני רואה את

הדאגה הזו) שפריון העבודה יעלה. איני מכיר עכשיו תפקיד גדול ודחוף יותר להסתדרות מזה. הימים ימי מלחמה, מלחמה לחיים ולמוות; הכול תלוי בה; וכשאני אומר הכול, פירושו הכול — היינו, חיי ילדינו; וכשם שגורל המלחמה תלוי ביעילות הצבא, במשמעתו, באימונו, בכשרון הקרבנות, ברוח שלו, כך הוא תלוי ביעילות המשק ובפריון העבודה של הפועל, ולא רק של הפועל העובד באופן ישיר לצרכי הצבא. אלפי פועלים שאינם עכשיו במערכה יש להם זכות שאינה פחותה מזו של החיילים העומדים במערכה — אלה הם בראש וראשונה עובדי התעשייה הצבאית, שבלי עבודתם זו לא היינו מחזיקים מעמד בחדשים אלה. אך לא רק הם; כל הפועלים בכלל בתי-החרושת ובכל השדות — בפריון עבודתם ויעילות עבודתם תלוי גורל המלחמה. איני מאמין שיש צורך בחוקים לאסור שביתות. אם יש מקום שבו מקפחים את הפועל ואין לו דרך אחרת, ישבות גם בימי המלחמה, במידה שאין זה פוגע פגיעה קשה במאמץ המלחמתי. אולם בתקופת המלחמה יש צורך בהעלאה מכסימלית של פריון העבודה. יהיה לנו צורך בהרבה אוהלים, פלדה וברזל — נשק וכלי רכב ושריון — ובהרבה מזון ונעלים, לא רק לצבא אלא גם לאזרחים — וסיפוק כל הדברים האלה תלוי קודם כל בכושר עבודתו ופריונו של הפועל.

*

משהו על הצבא בכלל. נעשו דברים גדולים בשטח זה, אבל אנו רחוקים עדיין מאוד מהמטרה. אל נזלזל בכוח האויב — לא רק במספרו ובציודו הכבד, אלא גם בכושר מלחמתו. שוב אין אלה כנופיותיו של המופתי, או קאוקג'י, — אלה הם צבאות סדירים, מאומנים, ממושמעים, שאולי אינם נופלים בהרבה באומץ רוחם מאנשינו. הם יודעים להילחם והם נלחמים גם בגבורה. בחורינו שהתנגשו אתם בדרום ובחזית לטרון, למדו לכבד אותם כחיילים. ואנו צריכים לעשות מאמץ גדול בהרבה שטחים, שלא ניפול מהם באימון ובמשמעת (צר לי לומר שבשטח זה לא הכל בסדר אצלנו), ועד כמה שאפשר — גם בצידוד.

יש לנו נשק סודי אחד (מלבד מינים אחרים של נשק סודי שעליהם לא אדבר), שהוא אולי העיקרי, המבטיח סיכוי לנצחון, ועלינו לחשלו. נשק

סודי זה נמצא בידיכם — בידי אלה הנמצאים כאן ובידי אלה שאינם נמצאים כאן — הרוח, והיא היא שתכריע במערכה בה אנו נתונים. אני אומר זאת לאחר טיפול של שנתיים אך ורק בענין זה הנקרא צבא ונשק: רובים ומקלעים ותותחים ואניות-מלחמה ואוירונים. יודע אני ערך הדברים האלה, שמילאו וימלאו תפקיד לא קטן. תולדות ציודו של צבאנו הן מהדברים המופלאים והמכריעים בתולדות המערכה הזאת. לצערי טרם הגיעה השעה לדבר בפומבי על פרשה גדולה זו כיצד נרכש, הועבר והוחסן, וכיצד יוצר ונרכש הנשק שבו נלחמים עכשיו בחורינו, נשק קל וכבד על תחמשתו, ולא רק נשק — אלא כלי-רכב ואוירונים וכלי ים, זוהי אפופיה אדירה של עבודה צנועה ומסורה, רבת-גבורה ועשירת-תחבולות, שאינה נופלת מעלילות הגבורה המפורסמות ביותר של ההגנה ושל צבא ההגנה לישראל. אך חייב אני פה לציין לפחות שם אחד של חברה שיש לה חלק ונחלה בציוד הצבא — גו ל ד ה מ א י ר ס ו ן. ואציין בכלל חלקה של האשה שלנו במערכות ההגנה ובמלחמה זו, ביחוד חלקן של האמהות שלנו. לא היו לנו בנים כאלה אלמלא היו להם אמהות כאלו. אלמלא היתה אם כרחל לביא, לא היו לנו בנים כבני לביא.

הרוח תכריע, אך לא כשהיא לבדה; בלי אימון ובלי משמעת ובלי חטיבות מגויסות ובלי ציוד ותותחים ואוירונים — הרוח בלבד לא תעמוד לנו. אולם כל התותחים והאוירונים לא יועילו אם לא תקום בנו רוח, שכמותה אינה מצויה בצבאות אחרים. רוח זו נתנה לנו עד היום כוח לעמוד, ובה ננצח. הדבר הוא בידינו, בידי המפלגה, ההסתדרות והישוב — כולנו אחראים לכך. וקודם כל מוכרח לבוא רוח אחרת במה שקוראים — לדעתי, לא בצדק — בשם עורף. בארצות גדולות יש חזית ויש עורף. בארץ ענקית כמו רוסיה היה זה בולט מאוד; החזית התפשטה על פני עשרות אלפי מילין, אך היה עורף גדול יותר שהשתרע על מאות אלפי מילין, שלשם לא הגיע שום צבא זר ושום אווירון ושום קול תותח. לא כן בארץ קטנה כשלנו: כאן אין נקודה אחת ואין בית אחד שאינם חזית, לפני ההפוגה נהרגו אצלנו ילדים בתוך תליאביב, בראשון-לציון ובמקומות אחרים, כי אצלנו אין הבדל בין חזית לעורף. במושג "עורף" אני מתכוון לאלה שאינם בצבא. ואני

אומר: אסור שתהיה בימים כאלה רוח כזאת הקיימת בעורף ושנותנת לחיילים שלנו לעמוד במערכה לילות רבים ללא שינה, לפעמים בלי נעלים ובלי מזון, אך ורק משום שאין מספיקים להביא את האוכל לחזית החדשה, ומשום שהנעלים בלו בדרכים הקשות של סלעי ירושלים. משהו מרוח החזית צריכה לפעם בעורף. כי לא יתכן שתתקיים תהום רבה בין הנעשה בחזיתות, — מאמץ בלתי-אנושי שהוטל על בחורינו ובחורותינו העומדים שם — ולבין הנעשה במקומות אחרים. הארץ היא קטנה, וכשהייל שאינו מקבל נעלים ואין לו שמיכה בא ליום חופש לתל-אביב ורואה את השפע הזה ורואה איך אוכלים במסעדות, — אי אפשר שרוחו לא תתערער. ויש אצלנו עריקים. קשה לדון את כולם ללא יוצא מהכלל לכף חובה, כי בשעה שמהייל נדרש הכל — הוא יודע שאשתו אינה מקבלת את המשכורת המינימלית לקיומה ולקיום ילדו, רק משום שהישוב לא מילא את חובתו אפילו למלוה הלאומי. עד מלחמה זו ההגנה היתה רק של מתנדבים. איש לא כפה על מישהו להיות חבר בהגנה או בפלמ"ח; טובי הנוער הלכו לפלמ"ח והם עבדו והתאמנו במשקים, ובתוך האווירה של עמק-יזרעאל, עמק-הירדן והנגב — חושלה רוחם ללא חת. מי שלא רצה לא הלך. עכשיו המצב נשתנה מעיקרו. עכשיו מגייסים אנשים בעל כרחם. בין המגויסים שלנו יש אנאלפאביתים, בני שכונות העוני, ילדים אסופים וילדי רחוב, ויש בני עדות המזרח שחטאנו הרבה להם. הצבא שלנו הוא תמצית הישוב, ודמותו הרוחנית — היא תעצב את פני הישוב. הוא קם תוך סערת-מלחמה, ולפני שאומן כראוי כבר נשלח לחזית. באחת החזיתות המכריעות בשבועות האחרונים השתתפו כמה חיילים שהספיקו להיות בצבא רק שני ימים, רובם מעולי קפריסין. אבל לא היתה לנו ברירה. ירושלים היתה בסכנה, ואנשים אלה הצילו אותה, אם כי מלחמתם היתה בלטרון ולא בירושלים. עכשיו יש הפוגה, ויש הזדמנות ויש הכרח שטובי הכוחות התרבותיים שבתוכנו יתנדבו לתפקידי החינוך בצבא.

אנשי הפלמ"ח גילו מה יכולים נערי ישראל לפעול גם כשהם מעטים וגם כשהם כמעט מחוסרי נשק. הם הביאו אתם את גבורת החזון המתגלם בהתישבותנו — בגולת הכותרת של היצירה הציונית בארץ. רוח זו אינה צריכה להיות נחלת יחידים ונחלת חטיבה אחת, אלא נחלת כל הצבא שלנו!

יכולם כאחד מוכשרים לכך. אין בינינו בני-נביאים ונחותי-דרגה, ואין גזע נעלה וגזע שפל. כל נער תימני וכל נער כורדי וכל נער אשכנזי או נער מעדה אחרת מסוגל להתרומם לדרגת הגבורה העליונה — אם רק ניתן לו מה שנתנו לילדי המשקים ולנערי פלמ"ח; אם נטפל בו באהבה ובאמונה, ונקנה לו ערכי תנועתנו וחזון מפעלנו. כל אחד מהם מסוגל לקלוט תורה זו ובכל אחד גנוזות אפשרויות רבות.

בימי הפוגה אלה עלינו להתכונן לבאות, בתכונה זו אסור שיחסר המאמץ החינוכי והתרבותי בקרב הצבא שלנו.

ב' בחשוון תש"ט — 4.11.1948

למפקדים צעירים

(בגמר קורס למפקדי פלוגות)

מפקדים צעירים,

אתם יוצאים מכאן להיות מפקדים בצבא-הגנה לישראל. זוהי זכות גדולה וגם אחריות כבדה. אתם יוצאים להיות מפקדים בצבא הצעיר ביותר בעולם, שלא מלאה לו אפילו שנה אחת, שאולי שמונים אחוז מחיליו לא היו אפילו בהגנה במחתרת, ורוב אימונו וציודו הוא קנה לעצמו רק לאחר 15 במאי, לאחר הקמת המדינה. ואף על פי כן אין צבא צעיר זה צריך להתבייש מפני צבאות ותיקים ומנוסים; אם כי צבאנו גויס, אורגן, אומן וצויד תוך כדי סערת המלחמה, הרי הוא עמד במבחן האש והדמים בהצלחה ובכבוד. פעולות „נחשון“, „עשרת הימים“, „שבוע הדרום“, ששים שעות הגליל — הן פרשות של גבורה ונצחונות, ונעשו כבר תאריכים היסטוריים. אולם טרם הגענו למחוז חפצנו, לנצחון הסופי ולשלום. רק חלק אחד בארצנו שוחרר כליל — זהו הגליל. עוד ירושלים נצורה בחלקה ומופגזת יום-יום, או יותר נכון